

- * Jaký má váš život smysl?
- * Uved'te alespoň tři dobré důvody k vaší existenci
- * Co hodláte dělat se svým životem?
- * Jaký je váš význam pro svět?

Smysl života

Jmenujte alespoň tři dobré důvody k vaší existenci

Plán bytí pro další období

Trváte na další existenci?

Váš význam pro vesmír

* Fantastická povídka

Fantastická povídka jako celek je literární fikce. Na rozdíl od běžné literární fikce, jak ji předkládá literatura, jež se definuje jako nápodoba skutečnosti, je však ve fantastické povídce jedna část této fikce v souladu s běžným obrazem skutečnosti, je racionálně přijatelná jako její umělecké ztvárnění a jeví se jako pravděpodobná, zatímco její druhá část se dostává do příkrého rozporu s běžným obrazem skutečnosti a je neslučitelná s horizontem chápání doby. Přitom - a to je velmi důležitá poznámka - obě dvě části fikce jsou ve fantastické povídce podány jako zcela rovnocenné složky.

Jiří Šrámek: *Morfologie fantastické povídky*. Brno: Masarykova univerzita, s. 14.

dr. Michal Fránek: Fantaskní motivy v české próze druhé poloviny 19 století, in *Na rozhraní světů: Fantastická literatura v mezioborovém zkoumání*, 2016

*Tři (resp. čtyři) hlavní typy

1. Zdánlivě fantastické projevy, které se v průběhu děje racionálně vysvětlí za pomoci logického myšlenkového pochodu (osvícenský román hrůzy A. Radcliffové, romány W. Scotta, román detektivní, většina díla E. A. Poea).
2. V opozici k prvnímu typu zásadně alogický, pěstovala jej především romantika (zvláště E. T. A. Hoffmann) a zdůrazňovala naopak hru nespoutané fantazie proti diktátu strážlivého rozumu: *„Jestliže základním znakem fantastiky směřující k realismu byla důsledná racionalistická logičnost, charakteristikem fantastiky romantické je její alogičnost, možno přímo říci protilogičnost. Romantikové se nesnaží učinit své fikce přijatelné rozumovému uvažování, nýbrž naopak zdůrazňují jejich zvláštní svět, svět jiných dimenzí a jiných zákonů. Čím iluze je nepravděpodobnější, tím je pravdivější.“*
3. Utopie, inspirovaná nejprve okultismem a později vědeckým pokrokem, který *„tak mnohý vděčný námět fantastické literatury přesunul ze sféry nadpřirozena do sféry budoucích možností“* a umožnil tak vznik science-fiction.
4. Typ čtvrtý využívá fantaskní motivy se satirickým záměrem.

Karel Krejčí: „Arbes a Zeyer“; in idem: *Česká literatura a kulturní proudy evropské*. Praha: Československý spisovatel 1975, s. 325-326

*Počátky české fantastiky

- * Karel Pleskač - *Život na Měsíci* (Bellmann 1881)
- * Jakub Arbes - ROMANETA (Newtonův mozek, 1877, Svatý Xaverius, 1873)
- * **Tajemný příběh X vědecké rozuzlení** ← Povídky s tajemstvím
- * Jan Neruda - *Písně kosmické*
- * Poznání, polidštění vesmíru, rozvoj vědy a techniky
- * Svatopluk Čech - *Pravý výlet pana Broučka do měsíce* (1887)
Nový epochální výlet pana Broučka, tentokrát do XV. století (1888)
- * Na novém světě, 1905 (Červánky) ← Sen
- * Karel Hloucha - Podivuhodné Jiříčkovo cestování (1907), Zakletá země (1910) ČESKÝ VERNE - pro mládež
- * **VĚDECKOFANTASTICKÁ LITERATURA** ← Technika, spekulace
- * Metod Suchdolský - Rusové na Martu (1909)
- * Romantický příběh, naivní kouzlo ← 20 tisíc mil pod mořem
- * František V. Pavlovský - Zemí (1910)

* Franz Kafka

- * 1883-1924, posmrtná vydání - nj
- * „Když se Řehoř Samsa jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal, že se v posteli proměnil v jakýsi nestvůrný hmyz.“
- * „Pojďte se podívat, ono to chcíplo; leží to tam dočista chcíplé!“

- * Tragický příběh x komedie?
- * (Stanley Corngold: *The Commentators' Despair: The Interpretation of Kafka's "Metamorphosis"*, 1973)

- * *Proces*
- * *Zámek*
- * *Amerika*

* Karel Čapek

Mocichtivost

Sobectví

* 1920 - *R.U.R.* (Rossumovi univerzální roboti)

* 1922 - *Krakatit*

* 1922 - *Továrna na absolutno*

* 1936 - *Válka s mloky*

* 1937 - *Bílá nemoc*

ALEGORIE
VAROVÁNÍ

Lidskost

* Josef Čapek

* ROBOT

* *Systém* (Krakonošova zahrada, 1918)

* Inspirace

* Témata Odpovědnost vědce

* Závažnost Vášeň - rovnováha

* Výpovědní hodnota SF motivů

* Zobecnění - manipulovatelnost davu, odpovědnost...

* System (Krakonošova zahrada)

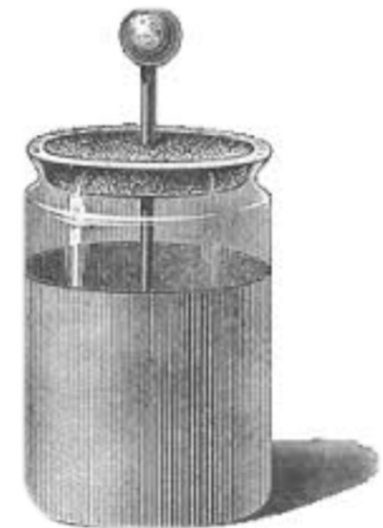
- * Většina zařazených prací psána v letech 1908-1911
- * Celý svět je pouze surovina. Celý svět není než nezpracovanou hmotou. Nebesa i země, lidstvo, čas, prostor a nekonečnost, všechno je jen surovina. Pánové, úkolem industrie je zpracovat celý svět. Svět se musí stát tovarem!...Nic nás nesmí zdržovat. Dělník se musí stát strojem, aby se prostě točil. Každá myšlenka je porušení kázně! ... Dělníkova duše není pouhý stroj; proto se musí odstranit... Každý dělník má u mne ustláno v blahobytu, omezení a pravidelnosti. Každý si je roven jako článek v elektrické baterii. Založil jsem dělnická kasárna. Každý dělník má pro sebe celu, všechny ty buňky jsou navlas stejné; každý má stejné požitky, stejné hodinky a stejné sny; nikdo nemá druhému čeho říci, oč poprosit a čeho udělit – ještě okamžik, pánové. Obklopil jsem je nudou, dostatkem, netečností, pohodlím a čistotou.
- * Žena vzněcuje city estetické, rodinné, etické, společenské, romantické, poetické a všeobecně kulturní. Ano, pánové, i ve mně; vím to z vlastní zkušenosti. Žena je, ah! Žena je nepřítelkyní každého systému. Žena, pánové – jen okamžik, prosím. Proto dovolím dělníkům ženu jednou za čas; mistrům každý třetí den, kovodělníkům jednou týdně...a to vůbec jen v noci, za úplné tmy, aby nespatriili její krásy a nedoznali estetického vzrušení; hola, pánové, slyšíte ještě? – Aby nepocítili estetického či mravního vzrušení nebo vůbec něčeho vyššího a –

* Jiří Hausmann

- * (1898 - 1923) Básník Hausmann, mlád jak kotě, umřel tady na soucotě.
- * Epigramy - havlíčkovská tradice politické satiry - kritika raného kapitalismu, pravicové politiky, monarchie, mocichtivosti...
- * „Interpretace“ manifestu *Mým národům*

„Bylo vždy mým nejrůcnějším přáním, viděti milovanou moji zemi ozářenou sluncem věčné míry proto jsem se úzkostlivě varoval každé příležitosti, která by mohla klidný její vývoj porušiti a ve svých důsledcích snad i válku vyvolati...“

- * *Velkovýroba ctnosti* (1922) Satira
- * Matador Chryzopras a Vampyr Argyropras Alegorie
- * Závody v lidumilství
- * „SF“ prvek - ctnost jako elektřině podobná substance
- * Z lidských mozků - opačný náboj (Leydenské lahve)

* Jan Weiss

* (1892 - 1972)

* Realistická i fantastická tvorba

* **Barák smrti** (1922): *Poselství z hvězd (Apoštol)* - nesnesitelný svět
→ horečnaté vidiny jako naděje

* **Dům o 1000 patrech** (1929) - *Horečka* ← **SEN**

* Prolínání snu a skutečnosti - surrealismus, tyfus

* Tíživost, černý humor

Sen? Skutečnost?

* Metafora a alegorie, Antiutopický svět - diktátor, odraz chaosu a zasažení válkou, kapitalismus (levicový autor)

* Studie společnosti i podvědomí jedince - hledání ztracené identity, paměti, neviditelnost, iniciační román

* **Zrcadlo, které se opožďuje** (1927) - povídky, rozštěpení osobnosti

* Pokládán za jednoho ze zakladatelů české science fiction

* ALEGORIE, SEN, ROZDVOJENÍ OSOBNOSTI, HALUCINACE

* J.M. Troska

- * (1881- 1961)
- * Vědecko-fantastická romantika
- * Zaměřeno na mladé čtenáře
- * Dobrodružství a vynálezy
- * Barvitost a vynalézavost - bez konkurence
- * *Kapitán Nemo I-III*
- * *Zápas s nebem I-III - vesmír*

žánrovou

O. Neff - Troska naučil české publikum číst sci-fi

- * Většina jeho díla vychází po II. světové válce znovu - 60/70, 90. léta
- * Jednoduchost (postavy, prostředí) X chaotičnost (kompozice, motivy, dějové linie) + stylistická neobratnost
- * Umělecká nedostatečnost X přináší SF motivy ve stejné době jako se objevují v USA i dříve - nezávisle na nich

* Babylonská věž - Arnošt Czech z Czechenherzu, 1944

* Já, spravedlnost - Miroslav Hanuš 1946

* Zfilmováno 1967

Lze vůbec dosáhnout
spravedlnosti?
Spravedlnost a pomsta?

* Fantastika po únoru 1948

* Po 1948

Literatura non grata

* Pozdní 50. léta

Nástroj politické propagandy
+ romanticko-dobrodružné příběhy

* 60. léta

Autorská reflexe reality - méně zábavné,
větší přesah (Josef Nesvadba)

* 70. léta

Stagnace ← Okupace SSSR + nedostatek
kvalitní SF literatury

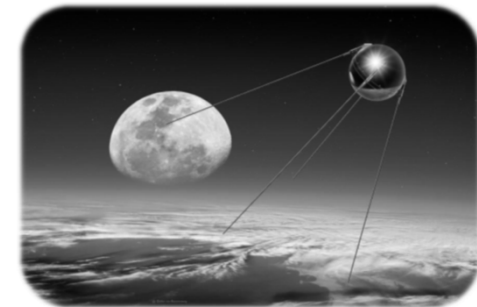
* 80. léta

RENASANCE SF ← řada entusiastických
autorů, redaktorů, čtenářů
+ zrození československého fandomu

*SF jako nástroj propagandy

- * Po pádu stalinismu (polovina 50. let) - mírné uvolnění poměrů
- * Image: komunistická společnost realizuje gigantické vědeckotechnické projekty (jež rozdrobenost, chaos a sobectví kapitalismu nedokáže uskutečnit).
- * Kosmické cesty - vyžadují dlouhodobé plánování (Západ dle propagandy - zaměřen na rychlý zisk)
- * SSSR - rychle vzniká několik knižních edic pro Vědeckou fantastiku → jedna i u nás v rámci Státního nakladatelství dětské knihy
- * Romanticko-dobrodružná četba ← Kulturní suchopár, žádanost
- * Cílí na mladé čtenáře, prvoplánovost, kliše
- * Technologický optimismus
- * Komunistická agitace
- * Vývoj raketové techniky a kosmonautiky - Sputnik

* František Běhounek

* (1898 - 1973)

VĚDA A DOBRODRUŽSTVÍ

* Profesor radiologie a atmosférické

radiologie UK, jaderná fyzika, kosmické záření

* Autor populárně-vědeckých a beletristických knih pro mládež

* 1928 - vzducholod' Italia - přelet severního pólu

* Beletrie - 28 titulů *Trosečníci na kře ledové* (1928)

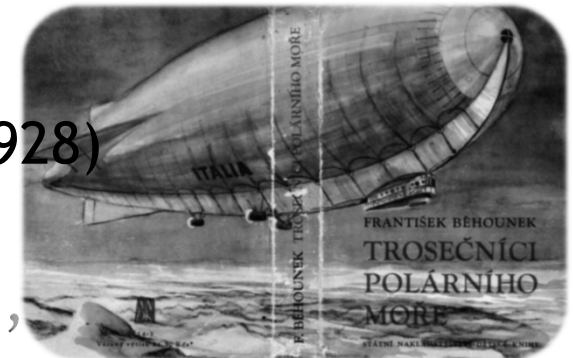
* *Tajemství polárního moře* (1942)

* *Kletba zlata* (1942), *Na sever od Zambezi* (1946),

* *Rádium a paprsky X* (1928), *Atom děsí svět* (1947), *Atomy dnes a zítra* (1962)

* Vynález soliditu (odolná a lehká slitina), zrada, spiknutí, chlapecký hrdina - nenáročnost - obliba - hlad po romantice, povzbuzení v těžkých časech. Skutečnost - bloudění, samota, zoufalství i naděje

* Akce L - 1. česká Hard SF - naučné, traktát, chabá beletrizace - **VLIV**

* Josef Nesvadba

* (1926-2005)

* lékař a spisovatel, individuální a skupinová psychoterapie, cesty po Asii, USA - *První zpráva z Prahy*, 1991 (*Tajná zpráva z Prahy*, 1978)

* Překlady básní a divadelní hry - posléze se soustředí na SF povídky

* Fikční svět jako laboratoř - **ETIKA, MORÁLKA, FILOZOFIE**

* Postavy i příběh spíše načrtnuty Podřízeno myšlence

* Text jako lékařská zpráva - vypravěč jako pozorovatel

* „Vracel se k Aleně zcela vyčerpaný. A cestou pořád musel myslet na tu fotku. Ovšemže se říká teoreticky a tak dále, ale sám si nemůže uvědomit, že by ke své matce něco sexuálního cítil. Spíš mu začala být po pubertě svým pusinkováním protivná. S otcem se ovšem snášel špatně, to je pravda, žárlil, že je hezčí, teatrálnější, obdivovanější. A Beneše skoro nenáviděl. Od toho prvního kázání nad bábovkou. Státník, který se sám pořád přesvědčuje. Šašek, který neví, že působí komicky! Cítí tak vše kvůli matce?“ (NESVADBA 2002: 181).

* *Einsteinův mozek*, 1960, *Výprava opačným směrem*, 1962, *Poslední cesty kapitána Nema*, 1966

* *Peklo Beneš*, 2002

Alternativní historie, dvojnictví, dvě reality,
nespolehlivost paměti, smyslů

* Povídky v zahraničních antologiích, sbírky povídek v USA, VB, DE

* Scénárista - *Zabil jsem Einsteina, pánové*, 1969, *Pane, vy jste vdova*, 1970, *Zítřka vstanu a opařím se čajem*, 1977

* **Propagace SF** - nevyhlášený oficiální mluvčí české SF (do O. Neffa)

* Předseda Sekce pro vědeckofantastickou literaturu při Svazu spisovatelů, zástupce české SF na světových kongresech, předseda české sekce World SF...

* Ludvík Souček

- * (1926-1978) MYSTIFIKÁTOR
- * lékař, spisovatel, **záhadolog**
- * Desítky knih
- * populárně naučné, VFL, fotografie
- * **Přímluva za budoucnost**

1978 - Literární měsíčník. Praha: Československý spisovatel. Čís. 6. S. 66-71

* Srovnání se stavem na Západě - stovky titulů, statisíkové náklady...

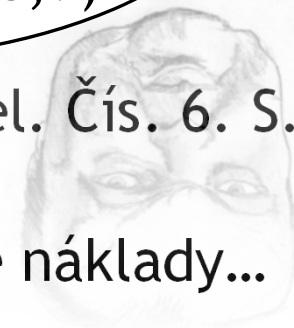
X propaganda antikomunistických idejí.

Cíl SF: vytvoření „Ideálu člověka“, „V celku však bylo až dosud učiněno žalostně málo pro oponování představě, že vrcholem lidského vývoje jsou a zůstanou zpěváčci pop-music.“

VFL - mocný umělecký a ideologický nástroj - nutnost vhodných podmínek → výzva k podpoře VFL, zakládání klubů, vznik samostatné edice, komunity fanoušků, literárního časopisu.

Překladatel - Erich von Däniken:
Vzpomínky na budoucnost (1968,9)

* *Napětí, čtivost, vtip*

← Obliba u čtenářů

* *Tušení stínu* (1974),

* *Tušení souvislostí* (1978), *Tušení světla* (Fragment 1992)

← Záhady v minulosti, mimozemské návštěvy, utajené vědomosti

* *Cesta slepých ptáků, Runa Rider, Sluneční jezero* (1964-68) - SF

Verneovská inspirace (struktura pouti po podivuhodných epizodách) - moderní styl: souvislý tok vyprávění - **KOLÁŽ** osobních výpovědí účastníků, rozhovory s odborníky, dopisy, útržky deníků, novinové zprávy, telegramy, dokumentární fotografie → **fiktivní non-fiction**

Různorodost, neučesanost, uspěchanost - netrpělivost autora

„Sci-fi se dělá všelijak, ale já jsem proti fantazírování, to je snadné a nezajímavé. Jsem pro non fiction i v tomto žánru. Jeho dobří autoři ve mně pořád znovu budí úžas svou jasnozřivostí. Ovládají umění odvodit logické a seriózní argumenty z přísných faktů.“

Blázni z Hepteridy (1980) - VESMÍRNÁ OPERA, rekvizity: cesta časem, mimozemšťané, mimoprostor, vševesmírná unie...

„Polidštění budoucnosti“ - situační i slovní humor, hrdinové s lidskými chybami a strastmi - nedokonalost lidí i budoucího světa. Vyněné vynálezy jako nudná součást běžného života... **INSPIRACE**